

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU (OSB) OLAN BİREYLERİN SOSYAL İLETİŞİM BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİNDE KENDİNİ YÖNETMENİN KULLANIMI: KAPSAMLI BETİMSSEL ANALİZ

THE USE OF SELF-MANAGEMENT IN SUPPORTING THE SOCIAL COMMUNICATION SKILLS OF INDIVIDUALS WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER (ASD): A COMPREHENSIVE DESCRIPTIVE ANALYSES

Esra SEÇGİN¹

Çığıl AYKUT²

Özet

Sosyal iletişim becerileri, otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireylerin en fazla desteğe gereksinim duydukları temel alanlardan biridir. Bu becerilerin desteklenmesine yönelik olarak farklı uygulamalardan yararlanılmakta, bunlardan biri de kanıt temelli bir yaklaşım olan kendini yönetme yöntemidir. Kendini yönetme, bireylerin kendi davranışlarını izleyerek farkındalık kazanmalarını ve bu davranışların uygunluğunu değerlendirmelerini amaçlayan bir müdahaledir. Bireyler, bu müdahale aracılığıyla davranışlarını gözlemlemeyi, uygun olanları pekiştirmeyi ve böylece bağımsız şekilde davranışlarını düzenlemeyi öğrenirler. Bu yönüyle kendini yönetme, bireylerin bir başkasına bağımlı olmadan kendi davranışlarını kontrol etmelerini destekler ve bağımsızlık kazanmalarına katkı sağlar. Ayrıca, bireylerin kendi tepkilerini fark etmelerini teşvik eden bu müdahale, sosyal iletişim becerilerinin geliştirilmesinde motivasyonel ve etkili bir yöntem olarak görülmektedir. Bu araştırmanın amacı, OSB olan bireylerin sosyal iletişim becerilerinin desteklenmesinde kendini yönetme uygulamasının kullanıldığı çalışmaları incelemek ve elde edilen verileri betimsel olarak analiz etmektir. Bu doğrultuda, belirlenen veri tabanlarında ilgili anahtar kelimeler kullanılarak kapsamlı bir tarama yapılmış; dahil edilme ve hariç tutulma kriterleri doğrultusunda 22 araştırma inceleme kapsamına alınmıştır. Bu araştırmalar, katılımcı özellikleri, bağımlı ve bağımsız değişkenler, araştırma desenleri, genel sonuçlar ve etkililik gibi 11 farklı kategori altında analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, kendini yönetme müdahalesinin OSB olan bireylerin sosyal iletişim becerilerini geliştirmede etkili olduğunu ve bu etkinin kalıcılık ile genelleme aşamalarında da sürdüğünü göstermektedir. Sonuç olarak, bulgular literatür ışığında tartışılmış ve araştırmacılar ile uygulayıcılara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: otizm spektrum bozukluğu, sosyal iletişim, kendini yönetme, betimsel analiz

Abstract

Social communication skills are one of the fundamental areas where individuals with autism spectrum disorder (ASD) require the most support. Various approaches are utilized to support these skills, one of which is the evidence-based self-management method. Self-management is an intervention that aims to help individuals gain awareness by monitoring their own behavior and evaluating the appropriateness of that behavior. Through this intervention, individuals learn to observe their behavior, reinforce appropriate behaviors, and thus regulate their

¹Bilim Uzmanı, MEB, Yıldırım Belediyesi Hacı Mehmet Zorlu Özel Eğitim Meslek Okulu, Özel Eğitim, esraascgnn@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0002-2824-0690>

²Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, cigil@gazi.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0365-9930>

behavior independently. In this respect, self-management supports individuals in controlling their own behavior without depending on others and contributes to their independence. Furthermore, this intervention, which encourages individuals to recognize their own reactions, is seen as a motivational and effective method for developing social communication skills. The aim of this study is to review studies that use self-management practices to support the social communication skills of individuals with ASD and to describe the data obtained. In this regard, a comprehensive search was conducted using relevant keywords in the specified databases; 22 studies were included in the review according to the inclusion and exclusion criteria. These studies were analyzed under 11 different categories, including participant characteristics, dependent and independent variables, research designs, general findings, and effectiveness. The findings indicate that self-management interventions are effective in improving the social communication skills of individuals with ASD and that this effect is sustained during the maintenance and generalization phases. Finally, the findings were discussed in light of the literature, and recommendations were made for researchers and practitioners.

Keywords: *autism spectrum disorder, social communication, self-management, descriptive analyses*

Giriş

Amerikan Psikiyatri Derneği (American Psychiatric Association [APA], 2013), otizm spektrum bozukluğunu (OSB), bireylerin sosyal etkileşim ve iletişim becerilerinde sınırlılıklar yaşadığı, kısıtlı ve tekrarlayan davranışlar gösterdiği nörogelişimsel bir farklılık olarak tanımlamaktadır. OSB’li bireylerin güçlük yaşadıkları alanların başında sosyal etkileşim ve iletişim gelmektedir (Jones & Schwartz, 2009; Hall, 2013; Maenner vd., 2020). Bu bireyler, karşılıklı iletişim ve etkileşim başlatma, sürdürme ve sosyal ipuçlarını fark etme gibi becerilerde yetersizlik gösterebilirler. Bununla birlikte, başkalarının duygu ve düşüncelerini anlama, sözel olmayan iletişim yollarını (jest, mimik, beden dili) kullanma ve yorumlama konusunda da zorluk yaşayabilirler (Baron-Cohen, 2008). OSB’li bireylerin konuşmaları, genellikle kısa yanıtlar verme, bağlam dışı konuşmalar yapma, bilgi paylaşmaktan kaçınma ve sınırlı sayıda karşılıklı konuşma gerçekleştirme şeklinde karakterize edilmektedir (Jones & Schwartz, 2009; Koegel, Park & Koegel, 2014). OSB’li bireylerde görülen bu sınırlılıklar, uygun biçimde ele alınarak öğrenme süreçlerinde desteklenmedikleri takdirde, sosyal iletişimde karşılıklılık kurma ve etkileşime girme fırsatlarını sınırlandırabilir; bu durum, akran ilişkilerinde yer bulamamalarına neden olabilir (Chen, Schneider & Patten, 2022; Kasari, Rotheram-Fuller, Locke & Gulsrud, 2012; Locke, Kasari, Rotheram-Fuller, Kretzmann & Jacobs, 2013) ve yetişkinliğe kadar sürebilecek sosyal geri çekilme ve soyutlanma riskini artırabilir (Bambara vd., 2018; Chen vd., Koegel vd., 2014; Hymas, Badcock & Milne, 2024).

OSB görülen bireylere beceri öğretimi sürecinde kanıt temelli uygulamalara yer verilmesi, alanyazında vurgulanan temel bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır (Kırcaali-İftar, 2018; Steinbrenner vd., 2020). Bu doğrultuda, kanıta dayalı uygulamaların tanımlanması ve sınıflandırılmasını amaçlayan merkezler tarafından yayımlanan raporlar, bilimsel araştırmalarla etkililiği kanıtlanmış çok sayıda müdahaleyi sistematik biçimde ortaya koymaktadır (National Autism Center [NAC], 2015; National Clearinghouse on Autism Evidence and Practice [NCAEP], 2020; National Professional Development Center on Autism Spectrum Disorder [NPDC], 2014). Kendini yönetme becerisi de, OSB’li bireylere yönelik müdahalelerde sıklıkla başvurulan kanıt temelli uygulamalardan biri olarak değerlendirilmektedir (Carr vd., 2014; Hume vd., 2021; Steinbrenner vd., 2020). Ayrıca, kendini yönetme tek başına uygulanabilmekle birlikte, çoğunlukla teknoloji aracılı müdahaleler, modelleme, video modelleme ve görsel destekler gibi diğer kanıta dayalı uygulamalarla birlikte kullanılmaktadır (Davis, Mason, Davis, Mason & Crutchfield, 2016; Steinbrenner vd., 2020). Kendini yönetme bir yöntem olmakla birlikte, çeşitli bileşenlerden oluşmaktadır. Bunlar; kendine yönerge verme/kendini talimatlandırma (self-instruction), kendine ön uyaran verme (antecedent cue regulation), kendini izleme (self-monitoring), kendini değerlendirme (self-evaluation) ve kendini pekiştirme (self-reinforcement) olarak sıralanmaktadır. Kendini yönetmenin kullanıldığı bir müdahalede bu bileşenler, tek başına ya da birlikte uygulanabilmektedir (Alberto, Troutman & Axe, 2020; Cooper, Heron & Heward, 2020; Koegel & Koegel, 1990;

Reinecke, Krokowski & Newman, 2018). Kendini yönetme (self-management), bireylerin gerçekleştirdikleri davranışları bir başkasına bağlı olmadan, kendi başlarına düzenlemelerini amaçlayan bir müdahaledir. Bu uygulama, bireylere gerçekleştirdikleri davranışların uygun ya da uygunsuz olduğu konusunda farkındalık kazandırmayı, davranışlarını izlemeyi, kayıt altına almayı ve uygun davranışları için kendilerini pekiştirmeyi öğretmeyi hedefler. Bireyler başlangıçta davranışlarını doğru şekilde kaydetmek ve kendilerini pekiştirmek için yetişkin desteğine ihtiyaç duyabilirler; ancak bu destek zamanla azalır (Cooper vd., 2020; Martella, Nelson, Marchand-Martella & O'Reilly, 2012; Steinbrenner vd., 2020). Bu sayede, OSB'li bireylerin dışsal yönlendirmelere olan bağımlılığı azalmakta ve bağımsızlıkları desteklenmektedir (Cooper vd., 2020; Koegel & Koegel, 2006; Martella vd., 2012). Yapılan araştırmalar, kendini yönetme müdahalesinin OSB'li bireylerin davranışlarına yönelik farkındalık geliştirmelerine ve kendi kendilerini düzenlemelerine katkı sağladığını (Cooper vd., 2020; Koegel vd., 2001; Martella vd., 2012), bu düzenlemeyi gerçekleştirirken bir başkasına duyulan ihtiyacın zamanla ortadan kalktığını (Cooper vd., 2020; Parker & Kamps, 2013) ve öğrenilen davranışların kalıcılığının yanı sıra, farklı ortamlara ve kişilere genellenebilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir (Hampshire, Butera & Bellini, 2016; Newman & Ten Eyck, 2005).

OSB olan bireylerle yürütülmüş araştırmalar incelendiğinde, kendini yönetme müdahalesinin; uygun olmayan davranışların sağaltımı (Carr, 2016; Newman, Tuntigian, Ryan & Reinecke, 1997; Taber, Seltzer, Juane Heflin & Alberto, 1999), etkinlikle ilgilenme davranışının artırılması (Callahan & Rademacher, 1999; Gönen, 2023; Parker & Kamps, 2011; Pierce & Schreibman, 1994), günlük yaşam becerilerinin kazandırılması (Lee, Chen, Xu, Feng & Guo, 2018), akademik becerilerin öğretimi (McDougall & Brady, 1998; Romans, Wills, Huffman & Garrison-Kane, 2020; Töret, Aykut, Babacan ve Özkubat, 2015), serbest zaman becerisinin öğretimi (Gönen ve Uslucan, 2024) ve oyun becerilerinin geliştirilmesi (Stahmer & Schreibman, 1992) gibi birçok alanda etkili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, kendini yönetme müdahalesi bireylerin kendi tepkilerini fark etmelerini sağladığından, özellikle sosyal iletişim becerilerinin geliştirilmesinde etkili ve motivasyonel bir müdahale olarak değerlendirilmektedir (Carr, Moore & Anderson, 2014). Bu bağlamda, OSB olan bireylerin sosyal iletişim becerilerinin desteklenmesinde kendini yönetme müdahalesine sıklıkla başvurulduğu gözlemlenmektedir (Cohen vd., 2021; Cole vd., 2022; Ganz & Sigafos, 2005; Koegel, Park & Koegel, 2014; Newman & Ten Eyck, 2005; Reynolds, Gast & Luscre, 2013; Palmen, Didden & Arts, 2008).

Alanyazında, kendini yönetme müdahalesinin kullanıldığı araştırmaları inceleyen araştırmalar mevcuttur. Radley vd. (2020), 1998 ile 2018 yılları arasında 3-17 yaş aralığındaki OSB olan bireylerle sosyal beceri öğretimi gerçekleştirilen tek denekli araştırmalara yönelik sistematik bir alanyazın taraması gerçekleştirmiş ve bu kapsamda kendini yönetme müdahalesinin kullanıldığı sekiz araştırmayı incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, katılımcılara kendini yönetme prosedürünün uygulanması sırasında daha yüksek sıklıkta paylaşımda buldukları belirtilmiştir. Ancak bu araştırmada, sosyal iletişimi de içeren sosyal becerilere yönelik müdahalelerin etkililiği incelenmiş; kendini yönetme, bu müdahalelerden yalnızca biri olarak ele alınmış ve yaş grubu 3-17 ile sınırlandırılmıştır. Bu nedenle, incelenen araştırma sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Scheibel, Zaeske, Malone & Zimmerman (2024) tarafından yürütülen güncel meta-analiz araştırmasında ise OSB olan bireylerle gerçekleştirilmiş kendini yönetme müdahalelerinin etkili olduğu koşullar incelenmiş; sosyal geçerlilikleri ve beklenen etkileri değerlendirilmiştir. Bu kapsamda incelenen 62 tek denekli araştırmadan yalnızca 18'i yeterli kalite ve titizliğe uygun bulunmuştur. Bulgular kısmında, kanıt tabanının sınırlı katılımcı ve müdahale çeşitliliği içerdiği vurgulanmış; ayrıca, kendini yönetme bileşenlerinden en çok "kendini izleme"ye odaklanıldığı ve diğer bileşenlerin daha

fazla araştırmada ele alınması gerektiği ifade edilmiştir. Bahsi geçen meta-analiz araştırmalarında, araştırmalar yalnızca kalite ve yöntemsel titizlik açısından değerlendirilmiş, betimsel bir analiz sunulmamıştır.

Ulusal alanyazında ise kendini yönetme müdahalesinin kullanıldığı araştırmaları inceleyen iki araştırmaya ulaşılmıştır (Gönen, 2023; Gönen ve Çıkılı, 2023). Gönen ve Çıkılı (2023) araştırmasında, Türkiye'de kendini yönetme müdahalesinin uygulandığı araştırmalar incelenmiştir. Gönen (2023) ise araştırmasında, kendini yönetmenin OSB olan öğrencilere etkinlikle ilgilenme becerisinin kazandırılmasında kullanımını ele alan sistematik bir derleme araştırması yürütmüştür. Ancak, bu iki araştırmanın da sosyal iletişim becerilerine odaklanmadığı görülmektedir.

Uluslararası ve ulusal alanyazında, kendini yönetmenin kullanıldığı ve sosyal iletişime yönelik, yaş sınırlaması olmaksızın OSB olan bireylerle yürütülen araştırmalara yönelik betimsel analiz ve sistematik alanyazın taraması içeren bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Bu bağlamda, OSB olan bireylerin sosyal iletişim becerilerinin desteklenmesinde kendini yönetme müdahalesinin kullanıldığı araştırmaları bir araya getirerek, araştırmacılara literatürde bütüncül bir bakış açısı sunmak açısından bu araştırmanın faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu alandaki mevcut araştırmaların betimlenmesi, gelecekte yapılacak araştırmalara yön gösterici nitelikte olacaktır. Aynı zamanda, ulusal alanyazında OSB olan bireylerin sosyal iletişim becerilerinin geliştirilmesinde kendini yönetme müdahalesinin uygulandığı bir araştırmaya rastlanmaması nedeniyle, bu araştırma uygulayıcılar ve araştırmacılar için teşvik edici bir kaynak olma potansiyeli taşımaktadır. Bu bağlamda, yapılan bu araştırmada kendini yönetme aracılığıyla OSB olan bireylere sosyal iletişim becerilerinin kazandırıldığı araştırmaların betimsel olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Belirlenen bu amaca yönelik araştırma soruları şu şekildedir: a) araştırmanın katılımcılarının demografik özellikleri (katılımcı sayısı, cinsiyeti, yaşı, tanısı) nedir? b) araştırmanın uygulamacısı kimdir? c) araştırmanın uygulama ortamı neresidir? d) hangi tek denekli araştırmaların modeli kullanılmıştır? e) araştırmanın bağımlı değişkeni nedir? f) araştırmanın bağımsız değişkeni nedir? g) araştırmada gözlemciler arası ve uygulama güvenilirliği verileri elde edilmiş midir? h) araştırmada genelleme, izleme ve sosyal geçerlik verileri elde edilmiş midir? ı) araştırmalar etkili midir?

Yöntem

Tarama Süreci

Bu araştırmada, otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireylerin sosyal iletişim becerilerinin desteklenmesinde kendini yönetme uygulamasının kullanıldığı araştırmalara yönelik kapsamlı bir betimsel analiz gerçekleştirilmiştir. Betimsel analiz, verilerin temel özelliklerini sistematik olarak özetleyen ve tanımlayan bir veri çözümleme yaklaşımıdır (Khosla, 2021). Betimsel analiz, özellikle literatür taramalarında, tematik veya kategorik bilgilerin tablo ve grafiklerle özetlenmesini mümkün kılar; böylece okuyucu, konuyla ilgili genel bir görünüm elde edebilir (Cooksey, 2020). Bu doğrultuda, bu araştırmada araştırmalar belirli ölçütler temelinde seçilmiş ve belirlenen değişkenler doğrultusunda betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir.

Araştırma, Preferred Reporting Items for Systematic Review and Meta-Analysis (PRISMA–Sistematik İnceleme ve Meta-Analiz için Tercih Edilen Raporlama Öğeleri, 2020) protokolünde yer alan aşamalar izlenerek yürütülmüş; böylece betimsel analizle elde edilen bulguların şeffaf, tekrarlanabilir ve güvenilir olması sağlanmıştır (Page vd., 2021). Betimsel analiz, yalnızca çalışmaların bulunmasını ve özetlenmesini değil, aynı zamanda bu çalışmaların temel özelliklerinin, örneklem türlerinin, araştırma yöntemlerinin ve konu başlıklarının tablolar ve özetlerle raporlanmasını sağlar (Cooksey, 2020). Bu kapsamda, analiz edilecek araştırmaların belirlenmesi süreci iki aşamadan oluşan bir alanyazın taraması ile

gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, Web of Science, Education Resources Information Center (ERIC), EBSCOhost ve ulusal veri tabanlarından Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (TÜBİTAK ULAKBİM) ile Dergipark veri tabanlarında belirlenen anahtar kelimeler kullanılarak tarama yapılmıştır. Tarama esnasında, “self-management (kendini yönetme) and autism” (otizm), “self-management (kendini yönetme) and autism (otizm) and social communication (sosyal iletişim) or conversation (konuşma) kombinasyonları gelişmiş arama seçeneği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ulusal veri tabanlarında ise Türkçe karşılıkları ile kullanılmıştır. İkinci aşamada ise, ilk dışlama kriterleri (yinelene çalışma ve başlık) uygulandıktan sonra, geriye kalan araştırmaların (n=376) elektronik ortamda ulaşılan kaynakçaları incelenmiş ve kriterlere uygun olabilecek araştırmalar (n=8) taramaya dahil edilmiştir. İlk tarama sonucunda ERIC veri tabanında 291, EBSCOhost’ta 273, Web of Science’ta 54, Dergipark’ta 2 ve TÜBİTAK ULAKBİM’de 20 olmak üzere toplam 640 araştırmaya ulaşılmıştır. Bu araştırmalardan 137’si yinelene kayıtlar olduğu, 75’i deneysel olmayan yayımlar (örneğin derleme makaleler, kitap bölümleri vb.) olduğu, 28’i İngilizce veya Türkçe dilinde yazılmadığı, 24’ü ilgili akademik alanların dışında (tıp, beslenme ve diyetetik vb.) yayımlandığı gerekçelerinden, başlık ve özet incelemesiyle hariç tutulmuştur. Kalan 376 araştırmanın ayrıntılı incelenmesiyle, referanslar aracılığıyla sekiz ek araştırmaya daha ulaşılmıştır. Böylece toplamda 384 araştırmanın özetleri değerlendirilmiştir. Bu araştırmalardan 204’ü deneysel olmaması, 68’i kendini yönetme müdahalesinin kullanılmaması, 39’u sosyal iletişim becerilerine odaklanılmaması ve 11’i OSB olan bireylerle gerçekleştirilmemesi gerekçeleriyle toplamda 322 araştırma elenmiştir. Kalan 62 araştırmanın tam metinleri detaylı şekilde incelenmiş; bunlardan 40’i konu veya müdahale açısından uygun bulunmadığı için dışlanmıştır. Sonuç olarak, analiz için 22 araştırma araştırmaya dahil edilmiştir (bkz. Şekil 1).

Kayıt ve Protokol

Mevcut çalışmanın tasarımı ve raporlaması, PRISMA (2020) protokolünde verilen önerilere dayanmaktadır. Bu araştırma, PROSPERO, OSF veya benzeri uluslararası sistematik derleme kayıt platformlarında ön kayıtlı değildir. Çalışma protokolü önceden kaydedilmemiştir; tüm aşamalar araştırma sürecinde şeffaf biçimde raporlanmıştır.

Dahil Etme ve Hariç Tutma Kriterleri

Bu araştırma, OSB tanılı bireylerin sosyal iletişim becerilerinin desteklenmesinde kendini yönetme yönteminin kullanıldığı çalışmalara odaklanmaktadır. Konuya ilişkin alanyazında belirli bir yıl aralığını zorunlu kılan bir ölçüt bulunmadığından, taramada başlangıç yılına ilişkin bir sınırlama getirilmemiştir. Kendini yönetme yaklaşımının alanyazında ilk kez 1990 yılında yer aldığı (Koegel & Koegel, 1990) dikkate alındığında, yapılan tarama sonucunda sosyal iletişim veya sohbet becerilerine odaklanan ve dahil edilme kriterlerini karşılayan ilk araştırmanın 1994 yılında gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Sonuç olarak, 1994–2023 yılları arasındaki araştırmalar incelemeye alınmış; en son tarama 10 Mayıs 2025 tarihinde yapılmıştır. Ayrıca, lisansüstü tezler, konferans bildirileri ve yayımlanmamış klinik deneyler gibi gri literatürün (Tillett & Newbold, 2006), araştırmacıların görül birliğine varmaları doğrultusunda çalışmaya dahil edilebileceği belirtilmektedir (Yıldız, 2022). Bu kapsamda, araştırmacılar gri literatürün araştırmaya dahil edilmesi konusunda görüş birliğine ulaşmıştır. Araştırmada betimsel analiz için taramaya dahil edilecek araştırmaların belirlenmesinde bazı dahil etme ve hariç tutma ölçütleri oluşturulmuştur. Dahil etme ölçütleri şunlardır: (a) araştırma katılımcılarının OSB tanılı bireyler olması, (b) bağımlı değişken(ler)den en az birinin sosyal etkileşim ve iletişim becerisi olması, (c) bağımsız değişken(ler)den en az birinin kendini yönetme uygulamalarından birini ya da doğrudan kendini yönetme prosedürünü içermesi, (d) araştırmanın tek denekli araştırma modellerinden biri ile desenlenmiş olması, (e) araştırmanın

Türkçe ve/veya İngilizce dilinde yayımlanmış olması, (f) araştırmanın tam metnine erişim sağlanabilmesi. Hariç tutma ölçütleri ise şu şekilde belirlenmiştir: (a) araştırma katılımcılarının OSB tanısına sahip olmaması, (b) bağımlı değişken(ler)den en az birinin sosyal etkileşim ve iletişim becerisi içermemesi, (c) bağımsız değişken(ler)den en az birinin kendini yönetme uygulamalarından birini ya da prosedürünü içermemesi, (d) araştırmanın tek denekli araştırma modeli dışında (nitel yöntemler, meta-analiz, tarama vb.) bir yöntemle gerçekleştirilmiş olması ve (e) araştırmanın tam metnine ulaşılamaması.

Betimsel Analize İlişkin Süreç

Araştırma kapsamında belirlenmiş araştırmalar, belirli unsurlar doğrultusunda incelenmiştir. Bunlar;

- a) Araştırmalardaki katılımcıların demografik özellikleri (katılımcı sayısı, cinsiyeti, yaşı, tanısı),
- b) Araştırmaların uygulamacısı (öğretmen, aile, akran vb.),
- c) Araştırmaların uygulama ortamı (okul, ev vb.),
- d) Tek denekli araştırmaların modeli,
- e) Araştırmalarda ele alınan bağımlı değişkenler,
- f) Araştırmalarda kullanılan bağımsız değişkenler,
- g) Gözlemciler arası ve uygulama güvenirliliği,
- h) Genelleme verileri,
- ı) İzleme verileri,
- i) Sosyal geçerlik verileri,
- j) Araştırmaların etkililik verileri

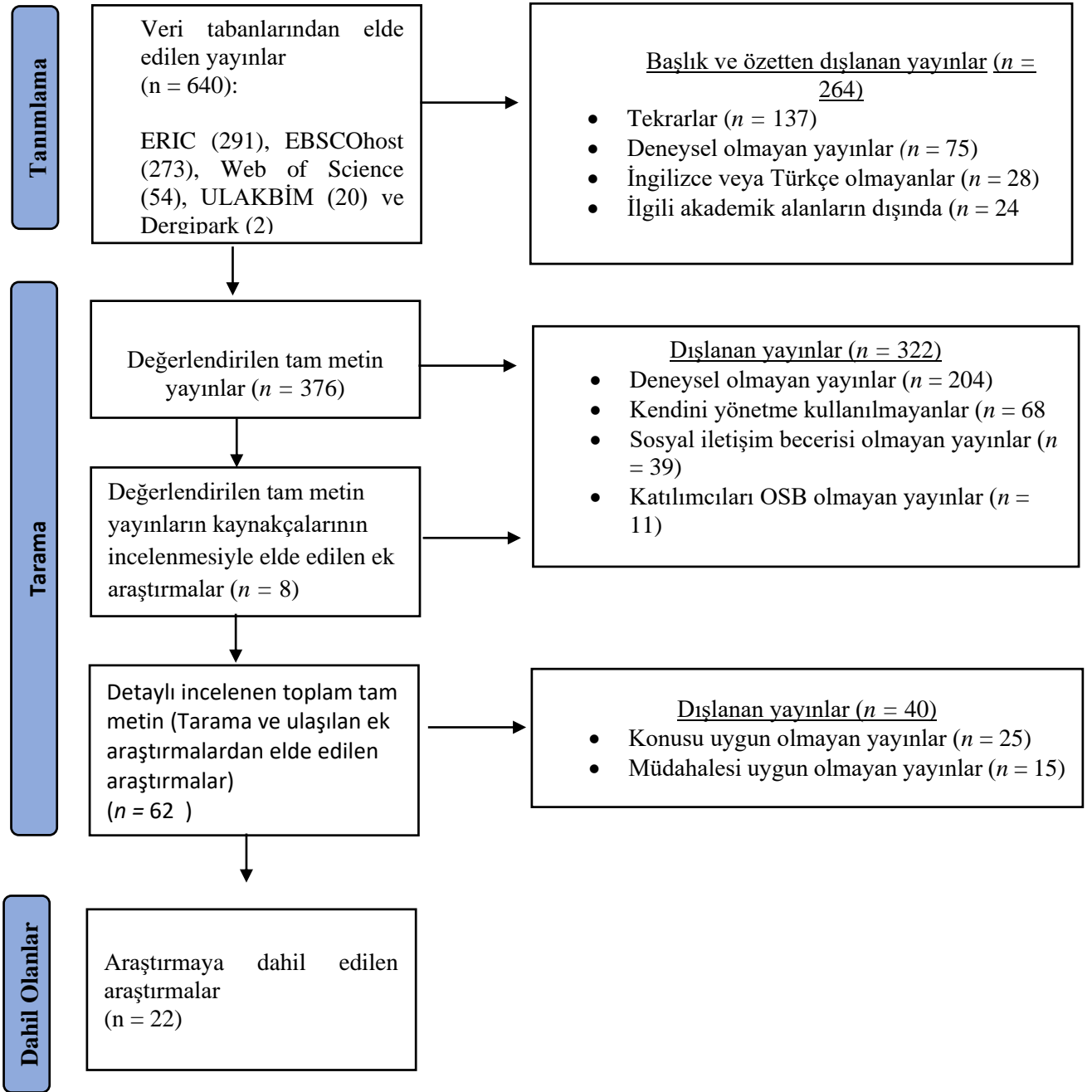
olarak belirlenmiş ve bu başlıklar altında yorumlanmıştır. İncelenen araştırmalara yönelik betimsel analiz bulguları Tablo 1’de gösterilmektedir.

Güvenirlilik

Araştırmanın tarama süreci, önceden belirlenen elektronik veri tabanlarında ve tanımlanan anahtar sözcükler kullanılarak yürütülmüştür. İlk olarak, birinci yazar tarafından gerçekleştirilen tarama süreci sonucunda elde edilen çalışmalar kaydedilmiştir. Ardından, aynı anahtar sözcükler kullanılarak ikinci yazar tarafından bağımsız bir tarama yapılmış ve böylece güvenirlilik analizi gerçekleştirilmiştir. Tarama sonuçlarının tamamlanmasının ardından, her iki yazar bir araya gelerek ulaşılan çalışmaların, önceden belirlenmiş dahil etme ve hariç tutma ölçütleri çerçevesinde değerlendirmesini yapmıştır. Bu toplantıda, araştırmacıların bağımsız olarak seçtikleri çalışmalar arasında görüş birliği olduğu belirlenmiştir.

Daha sonraki aşamada, dahil edilmesi uygun bulunan araştırmalar, ilk toplantıda ortak biçimde oluşturulan analiz kategorileri temelinde her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. İkinci toplantıda gerçekleştirilen karşılaştırmalar sonucunda, iki yazarın analizlerinin uyumlu olduğu saptanmıştır.

Şekil 1. Araştırmaları Tarama Süreci

PRISMA 2020 (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses Statement) Akış Diyagramı (Page vd., 2021).

Tarama süreci araştırmacılar tarafından titizlikle yürütülmüştür. İncelenecek araştırmaların dahil edilme ve dışlanma kriterleri dikkate alınarak yapılan değerlendirme sonucunda, beş farklı veri tabanında yayımlanan toplam 22 araştırma belirlenmiştir. İncelenen araştırmalar, kaynaklar bölümünde (*) simgesiyle işaretlenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya dâhil edilen 22 araştırmacının bulguları, 11 farklı kategori altında sunulmuştur. Araştırmalardan elde edilen veriler ayrıntılı biçimde Tablo 1’de gösterilmiştir.

Katılımcılara İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında ele alınan 22 araştırmada toplam 74 OSB olan birey yer almaktadır. Bu araştırmalardan 20’sinde katılımcıların yaş bilgilerine yer verilmiş; Newman vd. (1996) araştırmasında yaş bilgisi “genç” olarak, Marlina (2017) araştırmasında ise “okul öncesi” olarak belirtilmiş, ancak katılımcıların bireysel yaşları açıkça bildirilmemiştir. Yaşlara yönelik yapılan analizde, 26 katılımcının 3-6 yaş aralığında (örn. Apple vd., 2005; Reynolds vd., 2013), 16 katılımcının 7-12 yaş aralığında (örn. Block, 2012; Doggett vd., 2013), yedi katılımcının 13-17 yaş aralığında (örn. Cole vd., 2023) ve 22 katılımcının 18 yaş ve üzerinde (örn. Bross vd., 2023; Cohen vd., 2022) olduğu belirlenmiştir. Yaşları “okul öncesi” olarak ifade edilen üç katılımcı (Marlina, 2017) 3-6 yaş aralığına; “genç” olarak tanımlanan üç katılımcı (Newman vd., 1996) ise 13-17 yaş aralığına dahil edilmiştir. Newman & Ten Eyck (2005) araştırmasında katılımcıların yaş aralığı 6-9 olarak belirtilmiş (n = 9) ancak bireysel yaşlar verilmediği için bu katılımcılar yaş gruplarına ayrı ayrı dahil edilememiştir. Bazı araştırmalarda ise birden fazla yaş grubuna ait katılımcıların yer aldığı görülmüştür (n = 4). Örneğin, Koegel vd. (2014) tarafından yürütülen araştırmada üç katılımcının sırasıyla 4, 9 ve 14 yaşında olduğu bildirilmiştir. Bu nedenle her bir katılımcı, yaşına uygun gruba dahil edilmiştir. Ayrıca bir araştırmada iki ayrı deney gerçekleştirilmiş; ilk deneyde iki, ikinci deneyde ise biri ilk deneyle ortak olmak üzere üç katılımcı yer almıştır (Apple vd., 2005). Katılımcı sayısı açısından bakıldığında, en az katılımcı ile yürütülen araştırma yalnızca bir bireyle (Liu vd., 2015), en fazla katılımcı ile yürütülen araştırma ise dokuz bireyle gerçekleştirilmiştir (Palmen vd., 2008).

Toplam 74 katılımcının 58’i erkek, 13’ü kız olarak belirlenmiştir. Ancak Marlina (2017) araştırmasında katılımcıların cinsiyet bilgisine yer verilmediği için söz konusu üç bireyin cinsiyeti analize dahil edilmemiştir. İncelenen araştırmalardan 11’inde yalnızca erkek katılımcılar yer alırken (örn. Cohen vd., 2022; Ganz & Sigafos, 2005), iki araştırmada sadece kız katılımcılar bulunduğu görülmektedir (Doggett vd., 2013; Liu vd., 2015). Geriye kalan dokuz araştırmada ise katılımcılar hem kız hem de erkek bireylerden oluşmaktadır (örn. Newman vd., 2000; Park, 2012).

Araştırma Uygulamacısına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen araştırmaların tamamında uygulamayı gerçekleştiren kişilere ilişkin bilgilere yer verildiği görülmektedir. Bu bilgiler analiz edildiğinde, sekiz araştırmada uygulamanın doğrudan araştırmacı tarafından gerçekleştirildiği belirlenmiştir (örn: Block, 2012; Ganz & Sigafos, 2005; Reynolds vd., 2013; Parker & Kamps, 2011). Altı araştırmada ise uygulamayı sınıf öğretmenlerinin yürüttüğü görülmektedir (örn: Fuqua, 2022; Apple vd., 2005; Strain vd., 1994). Üç araştırmada uygulama lisansüstü öğrenciler tarafından gerçekleştirilmiş olup (Doggett vd., 2013; Koegel vd., 2014), bu araştırmalardan birinde ayrıca bir klinisyen de uygulayıcı olarak yer almıştır (Park, 2012). Ayrıca, klinisyenin uygulayıcı olarak görev aldığı başka bir araştırmaya daha rastlanmıştır (Cohen vd., 2022). İki araştırmada uygulamanın aile bireyleri tarafından yürütüldüğü, bu araştırmalardan birinde ise aile bireyine ek olarak eğitim almış bir yetişkinin de uygulamayı gerçekleştirdiği belirlenmiştir (Liu vd., 2015; Neisworth & Wert, 2002). Geriye kalan iki araştırmadan birinde kişisel koç (Palmen vd., 2008), diğlerinde ise akranların (Marlina, 2017) uygulayıcı rolünü üstlendikleri tespit edilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada İncelenen Araştırmalara Yönelik Betimsel Analiz Bulguları

Sıra No	Kaynak	Kat. Say.	Yaş	Cinsi yet	Tanı	Uygulama	Ortam	Araştırma Modeli	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	GAG/UG	İzl.	Gen.	Sos. Geç.	Etkilik
1	Strain, Kohler, Storey & Danko, 1994	3	3-5	E	OSB	Ö	Ev, Okul	KAÇBM	Sosyal etkileşimin artırılması	Yetişkin uyarıları, pekiştirme ve Kİ	+/-	-	2/3 OA	-	3/3
2	Newman, Buffington & Hemmes, 1996	3	Genç	E	OSB	Ö	Okul	ABAB	Sohbet etme becerilerini artırma	KP	+/-	-	-	-	3/3
3	Newman, Reinecke & Meinberg, 2000	3	6	2E 1K	OSB	Ö	2Okul 1Ev	KAÇBM	Yanıt vermeyi arttırma	Kİ	-/-	+	-	-	3/3
4	Neisworth & Wert, 2002	4	4-6	4E	OSB	Y, A	Ev, Okul	KAÇBM	Sosyal iletişimde istek bildirme	Video model ile Kİ	+/-	3/4	+	-	4/4 OA
5	Apple, Billingsley, Schwartz & Carr, 2005	4	5	3E 1K	OSB	Ö	Okul	KAÇBM	Oyun esnasında iltifat etme	Video modellemeni tek başına ve kendini yönetme ile birlikte sunulması	+/+	-	¾ OA	+	4/4 A, Ö
6	Ganz & Sigafoos, 2005	2	20/19	E	OSB/Z Y	Arş.	Okul	KAÇBM	İstek bildirme,	Kİ	+/-	-	-	-	2/2

Tablo 1 devamı

Sıra No	Kaynak	Kat. Say.	Yaş	Cinsiyet	Tanı	Uygulamacı	Ortam	Araştırma Modeli	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	GAG/UG	İzl.	Gen.	Sos. Geç.	Etkililik
8	Palmen, Didden & Arts, 2008	9	17(3), 18(2)	2K 7E	OSB	KK	Terapi Odası	KAÇBM	Soru sorma becerilerini geliştirme k	Geri bildirim ve Ki müdahale paketi	+/-	+	-	+	9/9 KK
9	Deitchman, Reeve, Reeve & Progar, 2010	3	5,6, 7	3E	OSB	Arş.	Okul	KAÇBM	Sosyal başlatma	Video geri bildirim ile Ki	+/+	-	+	+ Ö OA, KA	3/3
10	Parker & Kamps, 2011	2	9	1K 1E	OSB	Arş.	Okul, Ev	DAÇYM	Sözel etkileşim ve etkinliğe katılımı arttırma	Ki ve yazılı görev analizinden oluşan müdahale paketi	+/-	-	-	-	2/2
11	Block, 2012	4	7-9	3E 1K	OSB	Arş.	Okul	ABAB	Akranlarıyla sosyal katılımı arttırma	Akran katılımı, video modelleme ve kendini yönetmeden (Ki, KP, KD) oluşan	+/+	+	+	+ OA, Ö	4/4

Tablo 1 devamı

Sıra No	Kaynak	Kat. Say.	Yaş	Cinsi yet	Tanı	Uygulamacı	Ortam	Araştırma Modeli	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	GAG /UG	İzl.	Gen.	Sos. Geç.	Etkililik
12	Park, 2012	3	5,6,7	2E 1K	OSB	LÖ, K	Ev, Park	KAÇBM	Konuşma becerilerini artırma	Kendini yönetme prosedürleri (Kİ)	+/+	+	+	+	3/3
13	Reynolds, Gast & Luscre, 2013	4	5-6	E	OSB/DEH B	Arş.	Okul	KAÇBM	Sosyal girişimlerin ve etkileşimlerin artırılması	Kendini yönetme müdahalesi (Kİ)	+/+	-	+	+	3/3
14	Doggett, Krasno, Koegel, & Koegel, 2013	2	7-9	K	OSB	LÖ	Okul	KAÇBM	Konuşma bağlamında soru sorma becerisinin kazandırılması	Kendini yönetme prosedürleri (Kİ)	+/+	+	+	-	2/2
15	Koegel, Park, & Koegel, 2014	3	4-9-14	E	OSB	LÖ	Ev	KAÇBM	Sosyal girişimlerin ve etkileşimlerin artırılması	Kendini yönetme müdahalesi (Kİ)	+/-	2/3	2/3	+	3/3

Tablo 1 devamı

Sıra No	Kaynak	Kat. Say.	Yaş	Cinsiyet	Tanı	Uygulamacı	Ortam	Araştırma Modeli	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	GAG /UG	İzl.	Gen.	Sos. Geç.	Etkililik
17	Koegel, Navab, Ashbaugh & Koegel, 2016	5	20-37	3E 2K	OSB	Arş.	Otizm Merkezi	KAÇBM	Sosyal konuşma olumsuz ifadeleri azaltma, olumlu ve nötr ifadeleri artırma	Video geri bildirim ve kendini yönetme müdahale paketi (Kİ)	+/-	+	+ OA, KA	+ A	5/5
18	Marlina, 2017	3	Okul öncesi	B	OSB	Ak.	Okul	KAÇBM	Sohbeti başlatma, oyunu başlatma ve etkileşimi sürdürme	Akran aracılığıyla uygulanın kendini yönetme (Kİ)	+/-	+	-	+ ÖEÖ/SÖ	3/3
19	Fuqua, 2022	4	9-10	3E 1K	OSB	Ö	Okul	KAÇBM	İletişim başlatmanın artırılması	Teknoloji tabanlı kendini yönetme (Kİ, KP)	+/+	+	+ OA	+ A/Ö/Kat	3/4
20	Cohen vd., 2022	3	25-43	E	OSB	K	Otizm Merkezi	KAÇBM	Sözel olmayan sosyal ipuçlarını anlamayı geliştirmek	Kendini yönetme (Kİ) ve görsel ipuçları	+/+	-	+ KA, OA	-	3/3

Tablo 1 devamı

Sıra No	Kaynak	Kat. Say.	Yaş	Cinsiyet	Tanı	Uygulamacı	Ortam	Araştırma Modeli	Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	GAG/UG	İzl.	Gen.	Sos. Geç.	Etkililik
21	Bross 2023	vd., 3	21-26	E	OSB	Arş.	Restoran, Market	KAÇBM	Toplu ortamlarda soru sorma Becerilerini arttırmak	Teknoloji tabanlı Ki ve görsel destek	+/+	+	-	+	3/3 Kat.
22	Cole 2023	vd., 3	14-17	E	OSB	Ö	Okul	KAÇBM	Partner odaklı sohbeti geliştirme	Kısa müdahale paketi (açık öğretim, günlük check-in, check-out, Ki)	+/+	+	-	+	3/3 Kat.

Kısaltmalar: **A:** Aile, **AK.:** Akran, **Arş.:** Araştırmacı, **B:** Belirtilmemiş, **DAÇYM:** Davranışlar Arası Çoklu Yoklama Modeli, **DEHB:** Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu, **DP:** Dil Terapisti, **E:** Erkek, **EY:** Eğitim Yardımcısı, **G:** Gözlemci, **Gen:** Genelleme, **İzl:** İzleme, **K:** Kız, **K:** Klinisyen, **KAÇBM:** Katılımcılar Arası Çoklu Başlama Modeli, **Kat.:** Katılımcı, **Kat. Say.:** Katılımcı Sayısı, **KA:** Kişiler Arası, **KD:** Kendini Değerlendirme, **Kİ:** Kendini İzleme, **KK:** Kişisel Koç, **KP:** Kendini Pekiştirme, **LÖ:** Lisansüstü Öğrenci, **O:** Okul, **OA:** Ortamlar Arası, **ÖEÖ:** Özel Eğitim Öğretmeni, **OM:** Otizm Merkezi, **Öğt.:** Öğretmen, **OSB:** Otizm Spektrum Bozukluğu, **SÖ:** Sınıf Öğretmeni, **Sos. Geç.:** Sosyal Geçerlik, **M:** Market, **R:** Restoran, **Y:** Yetişkin, **ZY:** Zihinsel yetersizlik

Araştırma Ortamına İlişkin Bulgular

İncelenen araştırmaların tamamında, müdahalenin gerçekleştirildiği ortama ilişkin bilgilere yer verildiği belirlenmiştir. Bu doğrultuda, 11 araştırmada müdahalenin yalnızca okul ortamında yürütüldüğü görülmektedir (ör: Ganz & Sigafoos, 2005; Newman vd., 1996). Dört araştırmada hem okul hem ev ortamında uygulama gerçekleştirilmiştir (ör: Newman vd., 2000; Parker & Kamps, 2011). Bir araştırmada müdahale ev ve sokak ortamında (Liu vd., 2015), bir diğesinde park ve ev ortamında (Park, 2012), bir araştırmada ise yalnızca ev ortamında gerçekleştirilmiştir (Koegel vd., 2014). Geriye kalan araştırmalardan iki tanesi otizm merkezinde (Cohen vd., 2022; Koegel vd., 2016), bir tanesi terapi odasında (Palmen vd., 2008), bir diğeri ise restoran ve market gibi toplu yaşam alanlarında yürütülmüştür (Bross vd., 2023).

Araştırma Modellerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen araştırmaların araştırma modelleri incelendiğinde, toplam 22 araştırmanın 18'inde tek denekli araştırma desenlerinden olan katılımcılar arası çoklu başlama deseni (KAÇBM) kullanıldığı dikkat çekmektedir (ör: Fuqua, 2022; Cohen vd., 2022; Deitchman vd., 2010; Koegel vd., 2014; Newman & Ten Eyck, 2005; Reynolds vd., 2013; Strain vd., 1994). Geriye kalan dört araştırmadan ikisinde davranışlar arası çoklu başlama deseni (DAÇBM) (Liu vd., 2015; Parker & Kamps, 2011) ve diğeri ikisinde ise ABAB modeli (Block, 2012; Newman vd., 1996) kullanılmıştır.

Bağımlı Değişkene İlişkin Bulgular

İncelenen araştırmalarda, 15 araştırmada yalnızca bir bağımlı değişken üzerinde çalışıldığı belirlenmiştir. Bu araştırmalardan üçünde soru sorma becerisi (Bross vd., 2023; Doggett vd., 2013; Palmen vd., 2008), diğlerinde ise sosyal etkileşimi artırma (Strain vd., 1994), sohbet etme becerilerini artırma (Newman vd., 1996), yanıt verme becerisini artırma (Newman vd., 2000), istek bildirme (Neisworth & Wert, 2002), oyun sırasında iltifat etme (Apple vd., 2005), sosyal başlatma (Deitchman vd., 2010), etkileşim başlatma (Newman & Ten Eyck, 2005), iletişim başlatma (Fuqua, 2022), partner odaklı sohbet (Cole vd., 2023), akranlarla sosyal katılımı artırma (Block, 2012), konuşma becerilerini geliştirme (Park, 2012) ve sözel olmayan sosyal ipuçlarını anlamayı geliştirme (Cohen vd., 2022) gibi beceriler hedeflenmiştir.

Ele alınan araştırmaların beşinde ise iki bağımlı değişkenin çalışıldığı görülmektedir. Bu araştırmalarda; sosyal girişimler ve etkileşimlerin artırılması (Reynolds vd., 2013), sözel etkileşim ve etkinliğe katılım (Parker & Kamps, 2011), sosyal girişim ve sosyal etkileşimin artırılması (Koegel vd., 2014), sözel olarak istek bildirme ve etkinliğe katılımın artırılması (Ganz & Sigafoos, 2005), sosyal konuşmalarda olumsuz ifadeleri azaltma ve olumlu ile nötr ifadeleri artırma (Koegel vd., 2016) gibi beceriler çalışılmıştır.

Geriye kalan iki araştırmada ise üç bağımlı değişken hedeflenmiştir. Bu araştırmalarda; annesiyle vakit geçirirken bölmeden dinleme, fikir sorma ve selam verme (Liu, Moore & Anderson, 2015) ile sohbet başlatma, oyun başlatma ve etkileşimi sürdürme (Marlina, 2017) gibi çok boyutlu becerilerin öğretimi amaçlanmıştır.

Bağımsız Değişkene İlişkin Bulgular

Kendini yönetme kullanılarak yürütülen araştırmaların incelendiği bu araştırmada, elde edilen araştırmaların bağımsız değişkenlerine bakıldığında, 22 araştırmadan 21'inde kendini yönetme bileşenlerinden biri olan kendini izlemenin kullanıldığı görülmektedir. Bu araştırmalardan beşinde bağımsız değişken olarak yalnızca kendini izlemenin uygulandığı belirlenmiştir (ör. Ganz & Sigafoos, 2005; Koegel vd., 2014; Newman vd., 2000; Park, 2012; Reynolds vd., 2013). Kendini izlemenin bazı araştırmalarda farklı müdahale türleriyle birlikte kullanıldığı da saptanmıştır. Örneğin, bir araştırmada video model (Neisworth & Wert, 2002),

bir diğerinde video geri bildirim (Deitchman vd., 2010) ve bir başka araştırmada akran aracılığıyla uygulandığı görülmektedir (Marlina, 2017). Yedi araştırmada ise kendini izleme, çeşitli tekniklerle birlikte kullanılmıştır. Bu araştırmalarda; yetişkin uyarıları ve pekiştirme (Strain vd., 1994), geri bildirim (Palmen vd., 2008), yazılı görev analizi (Parker & Kamps, 2011), video geri bildirim (Koegel vd., 2016), görsel ipuçları (Cohen vd., 2022), görsel destek (Bross vd., 2023) ve açık öğretim, günlük check-in/check-out gibi müdahalelerle birlikte uygulandığı belirlenmiştir. Ayrıca, üç araştırmada kendini pekiştirme (KP) uygulamaları yer almaktadır. Bu araştırmaların ikisinde kendini izleme ile birlikte (Newman & Ten Eyck, 2005; Fuqua, 2022), birinde ise kendini izleme ve kendini değerlendirme ile birlikte sunulmuştur (Block, 2012). Geriye kalan bir araştırmada ise kendini pekiştirme bağımsız değişken olarak tek başına uygulanmıştır (Newman vd., 1996).

Gözlemciler Arası Güvenirlik ve Uygulama Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında ele alınan 22 araştırma incelendiğinde, yalnızca bir araştırmada gözlemciler arası güvenirlik verisinin toplanmadığı (Neisworth & Wert, 2002), diğer 21 araştırmada ise söz konusu verinin toplandığı dikkat çekmektedir (ör. Cole vd., 2023; Doggett vd., 2013; Marlina, 2017; Parker & Kamps, 2011). Uygulama güvenirliği (UG) açısından incelendiğinde, araştırmaların yarısında (n = 11) uygulama güvenirliği verisinin toplandığı (ör. Apple vd., 2005; Block, 2012; Deitchman vd., 2010; Reynolds vd., 2013), diğer yarısında ise bu verinin toplanmadığı görülmektedir (ör. Ganz & Sigafos, 2005; Koegel vd., 2014; Koegel vd., 2016; Marlina, 2017; Neisworth & Wert, 2002; Palmen vd., 2008; Strain vd., 1996). İnceleme sonucunda, Neisworth & Wert (2002) araştırmasında ne gözlemciler arası güvenirlik verisinin ne de uygulama güvenirliği verisinin hesaplandığı belirlenmiştir.

İzlemeye İlişkin Bulgular

İncelenen araştırmalara bakıldığında, dokuz tanesinde izleme verisinin alınmadığı görülmektedir (ör. Newman vd., 1994; Ganz & Sigafos, 2005; Parker & Kamps, 2011; Reynolds vd., 2013). Bunun yanı sıra, Koegel vd. (2014) üç katılımcının ikisinden, Neisworth & Wert (2002) ise dört katılımcının üçünden izleme verisi almıştır. Araştırmaların yarısında (n = 11) ise izleme verisinin elde edildiği bulgulanmıştır (ör. Doggett vd., 2013; Marlina, 2017; Newman vd., 2000; Palmen vd., 2008).

Genelleme İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen 22 araştırmadan 13'ünde genelleme verisi elde edilmişken, dokuzunda genelleme verisinin alınmadığı görülmektedir (ör. Bross, 2023; Cole vd., 2023; Marlina, 2017; Parker & Kamps, 2011). Genelleme verisinin toplandığı araştırmalardan ikisinde, üç katılımcının ikisinden genelleme verisi elde edilmiş (Koegel vd., 2014; Strain vd., 1994); birinde ise dört katılımcıdan üçünden genelleme verisi alınmıştır (Apple vd., 2005). Genelleme verisinin elde edildiği araştırmalar incelendiğinde, yedi araştırmada ortamlar arası (Fuqua, 2022; Apple vd., 2005; Block, 2012; Liu vd., 2015; Neisworth & Wert, 2002; Reynolds vd., 2013; Strain vd., 1994), bir araştırmada katılımcılar arası (Doggett vd., 2013) ve kalan beş araştırmada ise hem katılımcılar hem de ortamlar arası genelleme verisinin elde edildiği görülmektedir (ör. Deitchman vd., 2010; Koegel vd., 2014; Koegel vd., 2016).

Sosyal Geçerliğe İlişkin Bulgular

Araştırmada incelenen araştırmalardan 13'ünde sosyal geçerlik verisinin elde edildiği, kalan dokuz araştırmada ise bu veriye yer verilmediği görülmektedir (ör. Neisworth & Wert, 2002; Newman & Ten Eyck, 2005; Parker & Kamps, 2011). Sosyal geçerlik verisinin toplandığı 13 araştırma detaylı incelendiğinde, iki araştırmada yalnızca öğretmenden (Deitchman vd., 2010; Marlina, 2017), iki araştırmada yalnızca aileden (Liu vd., 2015; Park, 2015), iki

araştırmada ise hem aileden hem de öğretmenden sosyal geçerlik verisi toplandığı görülmektedir (Apple vd., 2005; Block, 2012). Ayrıca iki araştırmada katılımcılardan (Bross, 2023; Cole vd., 2023), bir araştırmada ise hem katılımcıdan, hem öğretmenden hem de aileden veri toplandığı belirlenmiştir (Fuqua, 2022). Bir diğer araştırmada hem özel eğitim hem de sınıf öğretmeninden (Marlina, 2017), bir araştırmada özel eğitim öğretmeni, dil terapisti ve eğitim yardımcılarının her birinden (Reynolds vd., 2013), bir araştırmada akrandan (Koegel vd., 2016), bir araştırmada lisans öğrencisi olan gözlemciden (Koegel vd., 2014) ve bir araştırmada da araştırmayı yürüten kişisel koçtan (Palmen vd., 2008) sosyal geçerlik verisi elde edildiği saptanmıştır.

Uygulamanın Etkililiğine İlişkin Bulgular

İnceleme kapsamında ele alınan 22 araştırmadan 21'inde, katılımcıların tamamında hedeflenen becerilerin belirlenen bağımsız değişken(ler) aracılığıyla kazandırıldığı ve müdahalelerin etkili bulunduğu görülmektedir. Yalnızca bir araştırmada, bağımsız değişkenin dört katılımcıdan üçünde etkili olduğu, diğer bir katılımcının ise kendini yönetme bağımsız değişkeninin tanıtımından önce, araştırmanın başlarında bağımlı değişken olan iletişim başlatma becerisini hızla kazandığı için müdahalenin etkililiğinin gözlemlenemediği belirtilmiştir (Fuqua, 2022).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada, OSB olan bireylerin sosyal iletişim becerilerinin desteklenmesinde kendini yönetme uygulamasının kullanıldığı araştırmalar kapsamlı şekilde betimsel analiz edilmiş; belirlenen dahil etme ve hariç tutma kriterleri doğrultusunda toplam 22 araştırma kapsamina alınmıştır. Araştırmaya dahil edilen araştırmalar, belirlenen değişkenler doğrultusunda incelenmiş ve betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, OSB olan bireylerin sosyal iletişim becerilerinin desteklenmesinde kendini yönetme müdahalesinin etkili olduğu ve bu etkinin kalıcılık ile genelleme basamaklarında da sürdüğü ortaya konmuştur. Elde edilen bulgular, OSB olan bireylere yönelik sosyal beceri öğretimi uygulamalarını ele alan sistematik alanyazın taraması araştırması (Radley vd., 2020) ile benzerlik göstermektedir. Ancak, bu araştırmada yaş sınırlaması getirilmemiş olması ve yalnızca sosyal iletişim becerileri ile kendini yönetme uygulamasına odaklanması bakımından önceki araştırmalardan farklılaşmaktadır.

İncelenen araştırmalarda yer alan katılımcıların yaş aralıkları değerlendirildiğinde, yaş dağılımının farklı eğitim kademelerine yayıldığı görülmektedir. Katılımcıların yaklaşık üçte birini okul öncesi dönemdeki (3–6 yaş) çocuklar oluşturmaktadır (n = 26). Bu durum, kendini yönetme müdahalelerinin erken gelişim dönemlerinde de sosyal iletişim becerilerini desteklemek amacıyla uygulandığını göstermektedir. İlkokul ve ortaokul dönemindeki katılımcılar birlikte değerlendirildiğinde toplam 23 katılımcıdan oluşan bu grubun, 16'sının ilkokul (7–12 yaş), 7'sinin ise ortaokul (13–17 yaş) döneminde olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, önceki araştırmaların (Aljadef-Abergel vd., 2015; Carr vd., 2014; Chia vd., 2018; Gönen, 2023) sonuçlarıyla örtüşmekte ve kendini yönetme müdahalelerinin çoğunlukla okul çağındaki bireyler üzerinde yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, incelenen çalışmalarda lise ve yetişkin dönemindeki katılımcıların sayısının da dikkat çekici biçimde yüksek olduğu görülmektedir (n = 22, 18 yaş ve üzeri). Bu bulgu, Aljadef-Abergel vd. (2009) ile Chia, Anderson ve McLean (2018)'in vurguladığı, OSB olan yetişkin bireylerde kendini yönetme müdahalelerinin etkililiğine yönelik araştırma eksikliğini kısmen gidermekte ve bu alandaki bilgi birikimine katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada yer alan toplam katılımcı sayısının yaklaşık üçte birinin okul çağındaki bireylerden (n = 23) oluştuğu, ancak katılımcıların yaş aralığının yalnızca bu dönemle sınırlı kalmadığı görülmektedir. Bu durum, araştırmalarda incelenen söz

konusu becerinin, sosyal iletişim becerisi olması ve bu becerinin yaşamın her döneminde önemini koruması aynı zamanda gelişimi süreklilik gösteren bir beceri olması ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Başka bir ifadeyle, sosyal iletişim becerileri yalnızca çocuklukta değil, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de desteklenmeye devam ettiği için kendini yönetme müdahalelerinin farklı yaş gruplarında uygulanması araştırmalarda daha geniş bir katılımcı çeşitliliğinin oluşmasına katkı sağlamıştır.

Araştırmada yer alan katılımcıların cinsiyet dağılımına ilişkin elde edilen bulgular, büyük çoğunluğunun erkeklerden oluştuğunu göstermektedir (n = 58). Ulusal alanyazında yapılan araştırmalardan biri olan Gönen (2023), 32 erkek ve 5 kız öğrencinin yer aldığı bir örneklem bildirmiştir. Davis vd. (2016) tarafından yürütülen meta-analiz araştırmasında ise 28 katılımcı yer almakta olup bu bireylerin %90'ının erkek olduğu belirtilmiştir. Benzer biçimde, alanyazında gerçekleştirilen diğer meta-analiz ve sistematik inceleme araştırmalarında da bu bulgularla örtüşen sonuçlara ulaşılmıştır (Aljadef-Abergel vd., 2015; Carr, 2016; Carr vd., 2014; Chia vd., 2018; Lee vd., 2007). Bu araştırmada, katılımcıların cinsiyetine göre müdahale etkililiği açısından anlamlı bir farklılık gözlenmemekle birlikte, bulgular önceki araştırmalarla tutarlılık göstermektedir (Briesch & Chafouleas, 2009). Katılımcıların çoğunluğunu erkeklerin oluşturmasının nedeni, otizm spektrum bozukluğunun erkeklerde görülme oranının kızlara göre üç ila dört kat daha fazla olmasıyla açıklanabilir (Amerikan Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi [CDC], 2025; Lai & Szatmari, 2020; Loomes, Hull & Mandy, 2017). Nihayetinde, cinsiyet farklılıklarının müdahale etkililiği üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir, bu da kendini yönetme uygulamalarının hem erkek hem de kız bireylerde etkili olabileceğini göstermektedir.

Uygulamacılara ilişkin bulgular incelendiğinde, kendini yönetme müdahalelerinin yalnızca araştırmacılar ve öğretmenler tarafından değil, aileler ve akranlar tarafından da uygulanabildiğini göstermektedir. Bu durum, sosyal iletişim becerilerinin desteklenmesinde çevresel etkileşim ve sosyal bağlamın önemini ortaya koymaktadır. Ele alınan araştırmalarda en sık uygulamacı rolünü araştırmacının üstlendiği (n = 8) görülürken, buna yakın bir sayıda araştırmada (n = 6) öğretmenlerin uygulayıcı olduğu belirlenmiştir. Gönen (2023), öğretmenlerin kendini yönetme müdahalelerinde uygulayıcı olarak görev almasının mesleki gelişimleri açısından olumlu bir katkı sunduğunu ifade etmiştir. Öte yandan, OSB olan bireylerde sosyal beceri müdahalelerinin sistematik olarak incelendiği bazı araştırmalarda (Radley vd., 2020), ya da OSB olan bireylerle kendini yönetme uygulamalarının değerlendirildiği diğer sistematik incelemelerde (Aljadef-Abergel vd., 2009; Chia vd., 2018; Carr, 2016; Carr vd., 2014; Davis vd., 2016; Lee vd., 2007) uygulamacılara ilişkin betimsel değerlendirmelere yer verilmediği görülmektedir. Bu bağlamda, mevcut araştırmanın bulgularında araştırmacı ve öğretmen dışında ailelerin ve akranların da uygulamacı olarak görev aldığı belirlenmiştir. İki araştırmada uygulayıcı olarak ailelerin, bir araştırmada ise akranların yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durum, kendini yönetme müdahalesinin yalnızca eğitimciler tarafından değil, bireyin yaşamında aktif rol üstlenen diğer kişiler tarafından da uygulanabileceğini ortaya koymaktadır. Özellikle akranların müdahale sürecinde yer alması, OSB olan bireylerin akranlarıyla olan iletişimlerinin gelişmesi, ortak dikkat ve paylaşım becerilerinin desteklenmesi ve sosyal kabulün artırılması açısından önemli katkılar sunabilir (Bambara, Cole, Kunsch, Tsai & Ayad, 2016; Bambara vd., 2021; Kamps vd., 2014; Mason vd., 2014). Bu açıdan, müdahalelerin sosyal çevreye duyarlı bir biçimde uygulanması, sosyal becerilerin genellenmesi açısından kritik öneme sahiptir. Akranların yalnızca bir, ailelerin ise iki araştırmada uygulamacı olarak yer almış olması, OSB olan bireylere yönelik kendini yönetme müdahalelerinde bu grupların daha fazla dahil edilmesine yönelik bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Araştırma ortamlarına bakıldığında, müdahalelerin çoğunlukla okul ortamında (n=11) gerçekleştirildiği, ancak ev (n=7) ve toplum temelli ortamlarda da etkili şekilde uygulanabildiği görülmektedir. Bu bulgular, kendini yönetme müdahalesinin yalnızca okul ortamıyla sınırlı kalmadığını, farklı ortamlarda da etkili şekilde uygulanabileceğini göstermektedir. Ayrıca, araştırma kapsamında incelenen müdahalelerin sosyal iletişim becerilerine yönelik olduğu göz önüne alındığında, farklı ortamlarda uygulama sayısının oldukça sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Benzer şekilde, Lee vd. (2007) de yürüttükleri çalışmada, kendini yönetme uygulamasının özellikle kapsayıcı ortamlarda uygulanmaya uygun bir yapıda olduğunu ifade etmiş ve bu müdahalenin okul dışındaki sosyal ortamlarda da kullanılmasının önemine vurgu yapmışlardır. Nihayetinde, sosyal iletişim becerilerine yönelik öğretimlerde farklı ortamların dahil edilmesi, hem becerilerin genellenmesini hem de bireylerin yaşam kalitesinin artırılmasını desteklemektedir (Carruthers vd., 2025; Kasari, Gulsrud, Wong, Kwon & Locke, 2010; Lee vd., 2007).

Tek denekli araştırma yöntemi, bireylerin performanslarını değerlendirmek ve belirli değişkenlerin davranış üzerindeki etkilerini ortaya koymak için etkili bir yöntemdir (Tekin-İftar, 2018). Bu yöntem, özellikle özel eğitim alanında sıkça kullanılmakta olup çeşitli desenlerle planlanmakta ve uygulanmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2014). Bu çalışmada incelenen araştırmaların modelleri değerlendirildiğinde, büyük çoğunluğunda (n = 18) katılımcılar arası çoklu başlama deseninin tercih edildiği görülmektedir. Geriye kalan dört çalışmadan ikisinde davranışlar arası çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Bu bulgular, Lee vd. (2007) ve Chia vd. (2018) tarafından yürütülen araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Söz konusu araştırmalarda da, otizm spektrum bozukluğu olan bireylerle yapılan kendini yönetme uygulamalarında en sık başvurulan tek denekli araştırma desenlerinin çoklu başlama ve çoklu yoklama desenleri olduğu belirtilmiştir.

Bu çalışmada, incelenen araştırmaların sosyal iletişim kapsamında olması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, araştırmalarda ele alınan bağımlı değişkenler incelendiğinde; etkileşimi, yanıt vermeyi, sosyal katılımı ve ifadeyi artırma (n = 6); iletişim, sohbet, etkileşim ve oyun başlatma (n = 4); soru ya da fikir sorma (n = 4); olumsuz ifadeyi azaltma ve sosyal ipuçlarını anlamayı artırma gibi değişkenlerin yer aldığı görülmektedir. Araştırmaların büyük çoğunluğunda yalnızca bir bağımlı değişkenin ele alındığı (n = 15), yalnızca iki çalışmada ise üç bağımlı değişkenin birlikte çalışıldığı belirlenmiştir. Bu araştırmalardan birinde “annesini bölmeden vakit geçirme, fikir sorma ve selam verme”, diğerinde ise “sohbet başlatma, oyun başlatma ve etkileşimi sürdürme” becerilerinin öğretildiği tespit edilmiştir. Ancak bu tür çok boyutlu araştırmaların sayıca az olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, müdahalelerin bireyselleştirilmiş ve hedef odaklı yapıldığını, ancak çok boyutlu sosyal iletişim becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların sayıca sınırlı olduğunu göstermektedir. Radley vd. (2020) tarafından yürütülen sistematik alanyazın taramasında, en sık ölçülen becerinin “beceri doğruluğu”, ardından “sosyal katılım” ve daha sonra da “beceri sıklığı” olduğu bildirilmiştir. Bu bağlamda, mevcut araştırmanın bulguları Radley vd. (2020) çalışmasındaki beceri doğruluğu ve sosyal katılım bulgularıyla örtüşmekte; ancak beceri sıklığı ölçümüne ilişkin bulgularla farklılık göstermektedir. Bununla birlikte, kendini yönetmenin OSB olan bireylerde uygun davranışları artırmada etkili olduğunu ve sosyal becerilerin geliştirilmesinde olumlu sonuçlar verdiğini bildiren meta-analiz araştırmalarıyla (Davis vd., 2016; Lee vd., 2007) benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Aljadef-Abergel vd. (2015) tarafından yürütülen sistematik alanyazın taramasında, en sık kullanılan kendini yönetme bileşeninin “kendini izleme” olduğu belirtilmiştir. Bu sonuç paralel olarak, bu çalışmada incelenen araştırmaların büyük çoğunluğunda (n = 21) bağımsız değişken olarak “kendini izleme” bileşeninin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca, alanyazında kendini yönetmenin çoğunlukla diğer müdahalelerle birlikte kullanıldığı da belirtilmiştir (Davis

vd., 2016; Steinbrenner vd., 2020). Bu araştırmada da, incelenen 10 araştırmada kendini yönetmenin farklı bir müdahale ile birlikte bağımsız değişken olarak yer aldığı tespit edilmiş ve bu bulgu önceki araştırmalarla örtüşmektedir. Aljadef-Abergel vd. (2015) araştırmasıyla benzer biçimde, bu araştırmada da kendini yönetme bileşenlerinden “hedef belirleme”ye rastlanmamıştır. Bu nedenle, OSB olan bireylerin sosyal iletişim becerilerinin desteklenmesinde “hedef belirleme” bileşeninin etkisine yönelik bir bulgudan söz edilememektedir. Kendini izleme bileşeninin, kendini pekiştirme ile birlikte uygulandığı üç araştırmada etkili sonuçlar elde edilmiş, ayrıca kendini pekiştirmenin tek başına bağımsız değişken olarak kullanıldığı bir araştırmanın da etkili bulunması, dikkat çeken bir diğer bulgudur.

Özel eğitim alanında yapılan tek denekli araştırmalarda, araştırmaların geçerliliği açısından gözlemciler arası güvenilirlik kritik bir faktördür. Gözlemciler arası güvenilirlik oranının yüksek olması, araştırma verilerinin tutarlılığını artırarak sonuçların güvenilirliğini pekiştirir. Bununla birlikte, uygulama güvenilirliği aracılığıyla da müdahale sürecinin, belirlenen uygulama koşulları ile ne derece tutarlı biçimde yürütüldüğü değerlendirilir. Bu iki tür güvenilirlik, araştırmanın sonuçlarının genellenebilirliği ve doğruluğu açısından temel unsurlardır. Aynı zamanda, gözlemciler arası güvenilirlik ve uygulama güvenilirliği, özel eğitimde kanıta dayalı uygulamaların belirlenmesi ve değerlendirilmesi açısından da önemli bir yer tutmaktadır (Horner vd., 2005). Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, gözlemciler arası güvenilirlik verisinin bir araştırma dışında tüm araştırmalarda (n = 21) elde edildiği ve güvenilirlik oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, araştırmaların geçerliliği açısından olumlu bir tablo ortaya koymaktadır. Uygulama güvenilirliğine ilişkin bulgulara bakıldığında ise, araştırmaların yarısında (n = 11) bu verinin toplandığı belirlenmiştir. Uygulama güvenilirliği verisinin alındığı araştırmalarda katsayıların yüksek olması olumlu bir bulgu iken, diğer yarısında bu verinin toplanmamış olması dikkat çekicidir. Gözlemciler arası güvenilirliğin yüksek olması araştırmaların tutarlılığını pekiştirmektedir. Uygulama güvenilirliğinin yarısında toplanmış olması ise, gelecekteki araştırmalarda bu verilerin sistematik olarak alınmasının önemini göstermektedir. Bu bağlamda, alanda yürütülecek gelecekteki araştırmalarda uygulama güvenilirliği verisinin toplanması, araştırmaların genellenebilirliğine ve doğruluğuna katkı sağlayacaktır. Ayrıca, alanyazında yapılan araştırmalarda gözlemciler arası güvenilirlik ve uygulama güvenilirliği verilerinin detaylı biçimde ele alınmamış olması, bu araştırmanın bu yönüyle literatüre katkı sağladığı göstermektedir (Davis vd., 2016; Gönen, 2023; Radley vd., 2022; Snheeibel vd., 2024).

İncelenen araştırmalarda izleme ve genelleme bulguları açısından değerlendirildiğinde, yaklaşık yarısından fazlasında (n = 13) bu verilerin toplandığı görülmektedir. Ulusal alanyazında Gönen (2023), OSB olan bireylerin etkinlikle ilgilenme davranışının kendini yönetme yoluyla öğretimine ilişkin sistematik derlemesinde, sınırlı sayıda izleme verisi içeren araştırmaya ulaştığını bildirmiştir. Ancak bu araştırmada olduğu gibi, farklı araştırmalarda da araştırmaların yarısında veya daha fazlasında (%70’e yakın oranda) izleme verisine ulaşıldığı dikkat çekmektedir (Carr, 2016; Carr vd., 2018; Chia vd., 2018; Lee vd., 2007). İzleme verisi, müdahalenin etkisinin zaman içinde devam edip etmediğine ilişkin bilgi sağlama açısından kritik bir öneme sahiptir ve bu bağlamda ileriki araştırmalarda izleme verilerinin sayıca artırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Genelleme bulgularına bakıldığında ise, Carr vd. (2014), Chia vd. (2018) ve Gönen (2023) araştırmalarında inceledikleri araştırmaların çoğunda genelleme verilerine ulaşılmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, bu araştırmada ele alınan araştırmaların yarısından fazlasında (n = 13) genelleme verisine ulaşıldığı saptanmıştır. Bu bulgu, Carr (2016) ve Lee vd. (2007) araştırmalarındaki genelleme verilerine ilişkin bulgularla benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda, OSB olan bireylerin sosyal iletişim becerilerinin

desteklenmesinde kendini yönetme uygulamasının, müdahalenin kalıcılığı ve farklı ortamlara genellenebilirliği açısından etkili olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Kanıt temelli uygulamaların yalnızca davranışın temel prensiplerini belirlemekle kalmayıp, aynı zamanda sosyal açıdan anlamlı değişimlerle işlevsel bir ilişkisinin olması beklenir. Bir müdahalenin kanıt temelli olarak kabul edilebilmesi için, araştırma prosedürlerinin ve bulgularının sosyal geçerliği ve kullanılabilirliği açısından da değerlendirilmesi gereklidir (Horner vd., 2005). Bu bağlamda incelenen araştırmalara bakıldığında, 13 araştırmada sosyal geçerlik verisinin bulunduğu görülmektedir. Elde edilen sosyal geçerlik verileri kapsamında aileler, öğretmenler, akranlar ve katılımcıların kendileri araştırmaya ilişkin olumlu görüşler bildirmiştir. Alanyazında bu konuda yapılan sistematik derlemelere bakıldığında, Chia vd. (2018) yürüttükleri araştırmada inceledikleri 12 araştırmadan 9'unda sosyal geçerlik raporlarına ulaştıklarını ve bu raporların olumlu içerikler barındırdığını belirtmişlerdir. Buna karşılık, Aljadef-Abergel vd. (2015), OSB olan bireylere yönelik kendini yönetme müdahalelerinin etkililiğini inceledikleri alanyazın taraması araştırmalarında sosyal geçerlik bulgularını yetersiz bulmuşlar ve bu alanda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğunu ifade etmişlerdir. Sosyal geçerlik verilerinin, araştırma bulgularının tamamlayıcısı olarak ele alındığında, uygulamacıların müdahale yöntemine karar verme süreçlerinde yol gösterici bir işlev üstlenmesi beklenmektedir (Atbaşı ve Karasu, 2018). Bu araştırma kapsamında incelenen araştırmalarda, sosyal geçerlik verilerinin çoğunlukla olumlu olması, müdahalelerin gerçek yaşam bağlamında anlamlı ve uygulanabilir olduğunu göstermektedir (Horner vd., 2005; Atbaşı ve Karasu, 2018).

İncelenen araştırmalarda yalnızca bir çalışmada, katılımcının hedeflenen beceriyi hızlı biçimde kazanması nedeniyle müdahalenin etkisi gözlemlenememiştir. Diğer tüm katılımcılarda ise kendini yönetme müdahalesinin etkili olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, OSB olan bireylerde yürütülmüş meta-analiz ve sistematik derlemelerin sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir (Carr vd., 2014; Carr, 2016; Gönen, 2023; Lee vd., 2007; Radley vd., 2020; Southall & Gast, 2011). Sonuç olarak, bu kapsamlı betimsel analiz çalışması, kendini yönetme müdahalelerinin OSB olan bireylerin sosyal iletişim becerilerini geliştirmede etkili, sürdürülebilir ve genellenebilir bir yöntem olduğunu ortaya koymaktadır. Müdahalelerin farklı yaş gruplarında, çeşitli sosyal çevrelerde ve farklı uygulamacılar aracılığıyla yürütülebilir olması, uygulamanın esnekliğini ve uygulanabilirliğini desteklemektedir.

Bu araştırmada bazı sınırlılıklar yer almaktadır. İncelenen araştırmalar, belirlenen veri tabanlarında yapılan aramalar ve bu kaynakların referanslarıyla sınırlıdır. Dolayısıyla, belirlenen veri tabanlarında yer almayan veya erişilemeyen çalışmalara ulaşamamış olma olasılığı bulunmaktadır. Araştırma kapsamında yalnızca tek denekli araştırmalar incelenmiş, grup deneysel desenler araştırma kapsamına alınmamıştır. Bu araştırma, OSB tanısı olan bireylerin sosyal iletişim becerilerini desteklemek amacıyla yürütülen kendini yönetme müdahalelerini incelemeyi hedeflemiştir. Ancak araştırmaya yalnızca OSB tanısı olan bireyler dâhil edilmiştir; diğer gelişimsel yetersizlik gruplarına yönelik çalışmalar kapsam dışı bırakılmıştır. Ayrıca, betimsel analizde yalnızca belirlenen değişkenler incelenmiştir; bunlar araştırmacıların belirledikleri değişkenler ile sınırlıdır. Bununla birlikte incelemede tek denekli araştırmalar için belirlenen kalite göstergelerinin kullanılmaması (örneğin Horner vd., 2005) araştırmanın sınırlılıkları olarak ifade edilebilir.

Araştırma sonuçları, kendini yönetme müdahalesinin OSB'li bireylerin sosyal iletişim becerilerini desteklemede etkili bir yöntem olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, müdahalenin etkililiğinin yanı sıra sürdürülebilirliği açısından da önemli ipuçları sunmaktadır. Bununla birlikte, ulusal literatürde bu konuya ilişkin sınırlı sayıda çalışmanın bulunması, alandaki boşluğu göstermekte ve yeni araştırmaların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Gelecek

çalışmalarda, kendini yönetme müdahalelerinin farklı ortamlar, yaş grupları ve beceri alanlarında uygulanabilirliği incelenebilir. Ayrıca, daha geniş ve genellenebilir sonuçlar elde edebilmek için meta-analiz çalışmalarına yer verilmesi önerilmektedir. Bu çalışmaların etki büyüklüğü analizlerini de içermesi, müdahalenin gücünü daha net bir şekilde ortaya koyacaktır. Uygulama boyutunda ise, öğretmenler, terapistler ve aileler, kendini yönetme müdahalesini sosyal iletişim becerilerinin öğretim sürecine dâhil edebilirler. Bu yaklaşım, OSB'li bireylerin bağımsız, kalıcı ve genellenebilir sosyal iletişim becerileri geliştirmelerine katkı sağlayacaktır.

Extended Abstract

Self-management intervention is considered an effective and motivational intervention, particularly in the development of social communication skills, as it enables individuals to recognize their own reactions. In this context, self-management intervention is frequently used to support the social communication skills of individuals with ASD. In the literature, there is no descriptive analysis of studies conducted with individuals with ASD, without age restrictions, in which social communication skills were developed through self-management practices. This study conducted a descriptive analysis of research on the use of self-management applications to support the social communication skills of individuals with autism spectrum disorder (ASD). The study was conducted following the steps outlined in the Preferred Reporting Items for Systematic Review and Meta-Analysis (PRISMA–Preferred Reporting Items for Systematic Review and Meta-Analysis, 2020) protocol. In the first stage, a search was conducted using the keywords identified in the Web of Science, Education Resources Information Center (ERIC), EBSCOhost, and national databases, including the Turkish Scientific and Technological Research Council National Academic Network and Information Center (TÜBİTAK ULAKBİM) and the Dergipark database. The keywords used were “autism,” “self-management,” “social communication,” and “conversation”; these words were used in different combinations and with their Turkish equivalents in national databases. In accordance with the exclusion and inclusion criteria, 22 research studies were included in the analysis. The results of the analysis showed that self-management intervention is effective in supporting the social communication skills of individuals with ASD and that this effect is sustained in the stages of permanence and generalization. The findings are similar to those of a systematic literature review study (Radley et al., 2020) addressing social skills training applications for individuals with ASD. However, this study differs from previous studies in that it does not impose age restrictions and focuses solely on social communication skills and self-management applications. The research results show that self-management intervention is an effective method for supporting the social communication skills of individuals with ASD. This finding supports both the effectiveness and sustainability of the intervention. However, a review of the national literature reveals that there are a limited number of studies on this topic. This highlights a significant gap in the literature and the need for further research in this area. Accordingly, it is recommended that researchers conduct studies focusing on self-management-based interventions with individuals diagnosed with ASD. Research findings indicate that self-management interventions are highly effective. Therefore, practitioners working with individuals with ASD (teachers, therapists, families, etc.) may be advised to integrate this intervention into their teaching processes. This will contribute to individuals acquiring social communication skills independently and permanently. However, for researchers, it is recommended that meta-analysis studies be conducted to obtain more comprehensive and generalizable results regarding the use of self-management intervention in supporting the social communication skills of individuals with ASD. The use of effect size calculation methods in these studies will provide important contributions to the literature by demonstrating the power of the intervention in a more concrete way.

KAYNAKÇA

- Alberto, P. A., Troutman, A. C., & Axe, J. B. (2020). *Applied behavior analysis forteachers*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Aljadeff-Abergel, E., Schenk, Y., Walmsley, C., Peterson, S. M., Frieder, J. E., & Acker, N. (2015). The effectiveness of self-management interventions for children with autism—A literature review. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 18, 34–50. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2015.07.001>
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Publishing.
- *Apple, A. L., Billingsley, F., Schwartz, I. S., & Carr, E. G. (2005). Effects of video modeling alone and with self-management on compliment-giving behaviors of children with high-functioning ASD. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 7(1), 33-46. <https://doi.org/10.1177/10983007050070010401>
- Atbaşı, Z., & Karasu, N. (2019). Uygulama örneği üzerinden sosyal geçerlik kavramının anlamı ve değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), 283-303. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2018037421>
- Bambara, L. M., Cole, C. L., Kunsch, C., Tsai, S.-C., & Ayad, E. (2016). A peer-mediated intervention to improve the conversational skills of high school students with autism spectrum disorder. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 27, 29–43. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2016.03.003>
- Bambara, L. M., Cole, C. L., Telesford, A., Bauer, K., Bilgili-Karabacak, I., Weir, A., & Thomas, A. (2021). Using peer supports to encourage adolescents with autism spectrum disorder to show interest in their conversation partners. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 64(12), 4845-4860. https://doi.org/10.1044/2021_JSLHR-21-00150
- Bambara, L. M., Thomas, A., Chovanes, J., & Cole, C. L. (2018). Peer-mediated intervention: Enhancing the social conversational skills of adolescents with autism spectrum disorder. *TEACHING Exceptional Children*, 51(1), 7–17. <https://doi.org/10.1177/0040059918775057>
- Baron-Cohen, S. (2008). *Autism and Asperger syndrome*. Oxford university press.
- *Block, H. M. (2012). “*Superheroes Social Skills*”: An initial study examining an evidence-based program for elementary-aged students with autism spectrum disorders in a school setting. The University of Utah.
- Briesch, A. M., & Chafouleas, S. M. (2009). Review and analysis of literature on self-management interventions to promote appropriate classroom behaviors (1988–2008). *School Psychology Quarterly*, 24(2), 106. <https://doi.org/10.1037/a0016159B>
- *Bross, L. A., Huffman, J. M., Anderson, A., Alhibs, M., Rousey, J. G., & Pinczynski, M. (2023). Technology-based self-monitoring and visual supports to teach question asking skills to young adults with autism in community settings. *Journal of Special Education Technology*, 38(4), 458-471. <https://doi.org/10.1177/01626434221142809>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (16. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Callahan, K., & Rademacher, J. A. (1999). Using self-management strategies to increase the on-task behavior of a student with autism. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 1(2), 117-122.
- Carr, M. E. (2016). Self-management of challenging behaviours associated with autism spectrum disorder: A meta-analysis. *Australian Psychologist*, 51(4), 316-333. <https://doi.org/10.1111/ap.12227>

- Carr, M. E., Moore, D. W., & Anderson, A. (2014). Self-management interventions on students with autism: A meta-analysis of single-subject research. *Exceptional Children*, 81(1), 28–44. <https://doi.org/10.1177/0014402914532235>
- Carruthers, S., Charman, T., Leadbitter, K., Ellis, C., Taylor, L., Moore, H., ... & PACT-G Trial Group. (2025). Generalisation of social communication skills by autistic children during play-based assessments across home, school and an unfamiliar research setting. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 55(7), 2203-2216. <https://doi.org/10.1007/s10803-024-06370-x>
- Centers for Disease Control and Prevention. (2025, Nisan 15). Prevalence and early identification of autism spectrum disorder among children aged 4 and 8 years — Autism and Developmental Disabilities Monitoring Network, 16 sites, United States, 2022 [MMWR Surveillance Summary]. U.S. Dept of Health & Human Services.
- Chen, Y. L., Schneider, M., & Patten, K. (2022). Exploring the role of interpersonal contexts in peer relationships among autistic and non-autistic youth in integrated education. *Frontiers in Psychology*, 13, 946651. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.946651>
- Chia, G. L. C., Anderson, A., & McLean, L. A. (2018). Use of technology to support self-management in individuals with autism: Systematic review. *Review Journal of Autism and developmental disorders*, 5, 142-155. <https://doi.org/10.1007/s40489-018-0129-5>
- *Cohen, S., Koegel, R., Koegel, L. K., Engstrom, E., Young, K., & Quach, A. (2022). Using self-management and visual cues to improve responses to nonverbal social cues in adults with autism spectrum disorder. *Behavior Modification*, 46(3), 529-552. <https://doi.org/10.1177/0145445520982558>
- Cooksey, R. W. (2020). Descriptive statistics for summarising data. In *Illustrating statistical procedures: Finding meaning in quantitative data* (pp. 61-139). Singapore: Springer Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-15-2537-7_5
- *Cole, C. L., Bambara, L. M., Telesford, A. E., Bauer, K., Bilgili-Karabacak, I., Chovanes, J., ... & Weir, A. (2023). Using a Brief Intervention to Improve Partner-Focused Conversation in Adolescents with Autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 53(6), 2203-2218. <https://doi.org/10.1007/s10803-022-05510-5>
- Cooper, J. O., Heron, T. E., & Heward, W. L. (2020). *Applied Behavior Analysis* (3rd edition.,). Pearson,
- Davis, J. L., Mason, B. A., Davis, H. S., Mason, R. A., & Crutchfield, S. A. (2016). Self-monitoring interventions for students with ASD: A meta-analysis of school-based research. *Review. Journal of Autism and Developmental Disorders*, 3(3), 196–208. <https://doi.org/10.1007/s40489-016-0076-y>
- *Deitchman, C., Reeve, S. A., Reeve, K. F., & Progar, P. R. (2010). Incorporating video feedback into self-management training to promote generalization of social initiations by children with autism. *Education and Treatment of Children*, 33(3), 475-488. <https://doi.org/10.1353/etc.0.0102>
- *Doggett, R. A., Krasno, A. M., Koegel, L. K., & Koegel, R. L. (2013). Acquisition of multiple questions in the context of social conversation in children with autism. *Journal of autism and developmental disorders*, 43, 2015-2025. <https://doi.org/10.1007/s10803-012-1749-8>
- *Fuqua, A. (2022). *Technology-Based Self-Management of Initiations for Students With Autism Spectrum Disorder and Low Communication Who Participate in an Alternate Assessment*. University of Nevada, Las Vegas.
- *Ganz, J. B., & Sigafos, J. (2005). Self-monitoring: Are young adults with MR and autism able to utilize cognitive strategies independently?. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 24-33.

- Gönen, A. (2023). Otizm Spektrum Bozukluğu Gösteren Öğrencilere Etkinlikle İlgilenmenin Kazandırılmasında Kendini Yönetmenin Kullanımı: Sistematik Bir Derleme. *In Eğitim Bilimleri Araştırmaları-IV* (pp. 159-186). Özgür Yayın Dağıtım Ltd. Şti..
- Gönen, A., & Çıkkılı, Y. (2023). Türkiye’de Kendini Yönetme Stratejileriyle İlgili Yapılan Araştırmaların İncelenmesi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 88-102. <https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2023.9.2.03>
- Gönen, A., & Uslucan, G. (2024). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Serbest Zaman Becerisinin Öğretiminde Kendini Yönetme Stratejilerinin Etkililiği. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 43(1), 565-615. <https://doi.org/10.7822/omuefd.1359853>
- Hall, L.J (2013). *Autism spectrum disorders from theory to practice (2nd ed.)*. New York, NY. Pearson Education Inc.
- Hampshire, P. K., Butera, G. D., & Bellini, S. (2016). Self-management and parents as interventionists to improve homework independence in students with autism spectrum disorders. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 60(1), 22-34. <https://doi.org/10.1080/1045988X.2014.954515>
- Horner, R. H., Carr, E. G., Halle, J., McGee, G., Odom, S., & Wolery, M. (2005). The use of single-subject research to identify evidence-based practice in special education. *Exceptional Children*, 71(2), 165-179. <https://doi.org/10.1177/001440290507100203>
- House, A. E., House, B. G., & Campbell, M. B. (1981). Measures of inter observer agreement: Calculation formula and distribution effect. *Journal of Behavioral Assessment*, 3(1), 37-57. <https://doi.org/10.1007/BF01321350>
- Hymas, R., Badcock, J. C., & Milne, E. (2024). Loneliness in autism and its association with anxiety and depression: A systematic review with meta-analyses. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, 11(1), 121-156.
- Jones, C. D., & Schwartz, I. S. (2009). When asking questions is not enough: An observational study of social communication differences in high functioning children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39(3), 432-443. <https://doi.org/10.1007/s10803-008-0642-y>
- Kamps, D., Thiemann-Bourque, K., Heitzman-Powell, L., Schwartz, I., Rosenberg, N., Mason, R., & Cox, S. (2014). A comprehensive peer network intervention to improve social communication of children with autism spectrum disorders: A randomized trial in kindergarten and first grade. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 45(6), 1809-1824. <https://doi.org/10.1007/s10803-014-2340-2>
- Kasari, C., Gulsrud, A., Wong, V., Kwon, S., & Locke, J. (2010). Randomized controlled trial of an intervention targeting social communication in preschoolers with autism. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 49(8), 812-821. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2010.05.008>
- Kasari, C., Rotheram-Fuller, E., Locke, J., & Gulsrud, A. (2012). Making the connection: Randomized controlled trial of social skills at school for children with autism spectrum disorders: Social skills intervention. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 53(4), 431-439. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2011.02493.x>
- Khosla, I. (2021). Book review: Social research methods: Qualitative and quantitative approaches. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.696828>
- Kırcaali-İftar, G. (2018). Otizm spektrum bozukluğuna genel bakış. E. Tekin-İftar (Ed.), *Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve eğitimleri içinde* (ss., 1-22). Vize Yayıncılık.
- *Koegel, L. K., Navab, A., Ashbaugh, K., & Koegel, R. L. (2016). Using reframing to reduce negative statements in social conversation for adults with autism spectrum disorder. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 18(3), 133-144. <https://doi.org/10.1177/1098300715596136>

- *Koegel, L. K., Park, M. N., & Koegel, R. L. (2014). Using self-management to improve the reciprocal social conversation of children with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 44(5), 1055–1063. <https://doi.org/10.1007/s10803-013-1956-y>
- Koegel, R. L., & Koegel, L. K. (1990). Extended reductions in stereotypic behaviors of students with autism through self-management treatment package. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 23(1), 119-127. <https://doi.org/10.1901/jaba.1990.23-119>
- Koegel, R. L., & Koegel, L. K. (2006). *Pivotal response treatments for autism: Communication, social, & academic development*. Paul H. Brookes Publishing Co..
- Koegel, R. L., Koegel, L. K., & McNeerney, E. K. (2001). Pivotal areas in intervention for autism. *Journal of Clinical Child Psychology*, 30(1), 19- 32. https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP3001_4
- Lai, M.-C., & Szatmari, P. (2020). Sex and gender impacts on the behavioural presentation and recognition of autism. *Current Opinion in Psychiatry*, 33(2), 117–123. <https://doi.org/10.1097/YCO.0000000000000575>
- Lee, S.-H., Simpson, R. L., & Shogren, K. A. (2007). Effects and Implications of Self-Management for Students With Autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 22(1), 2–13. <https://doi.org/10.1177/10883576070220010101>
- Liu, Y., Moore, D. W., & Anderson, A. (2015). Improving social skills in a child with autism spectrum disorder through self-management training. *Behaviour Change*, 32(4), 273-284. <https://doi.org/10.1017/bec.2015.14>
- Locke, J., Kasari, C., Rotheram-Fuller, E., Kretzmann, M., & Jacobs, J. (2013). Social network changes over the school year among elementary school-aged children with and without an autism spectrum disorder. *School Mental Health*, 5(1), 38–47. <https://doi.org/10.1007/s12310-012-9092-y>
- Loomes, R., Hull, L., & Mandy, W. P. L. (2017). What is the male-to-female ratio in autism spectrum disorder? A systematic review and meta-analysis. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 56(6), 466–474. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2017.03.013>
- Maenner, M. J., Shaw, K. A., Baio, J., Washington, A., Patrick, M., DiRienzo, M., Christensen, D. L., Wiggins, L. D., Pettygrove, S., Andrews, J. G., Lopez, M., Hudson, A., Baroud, T., Schwenk, Y., White, T., Rosenberg, C. R., Lee, L. C., Harrington, R. A., Huston, M., . . . Dietz, P. M. (2020). Prevalence of autism spectrum disorder among children aged 8 years-Autism and developmental disabilities monitoring network, 11 sites, United States, 2016. *MMWR: Surveillance Summary* 69(6), 1-23. <https://doi.org/10.15585/MMWR.SS6904A1>
- Mandy, W., & Lai, M. C. (2016). Annual Research Review: The role of the environment in the developmental psychopathology of autism spectrum condition. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(3), 271-292. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12501>
- *Marlina, M. (2017, December). *Increasing social behavior through self-management strategy with children with autism in the inclusive kindergarten*. In International Conference of Early Childhood Education (ICECE 2017) (pp. 153-156). Atlantis Press.
- Martella, R. C., Nelson, J. R., Marchand-Martella, N. E., & O'Reilly, M. (2012). *Comprehensive behavior management: Individualized, classroom, and schoolwide approaches* (2nd ed.). United States: Sage
- Mason, R., Kamps, D., Turcotte, A., Cox, S., Feldmiller, S., & Miller, T. (2014). Peer mediation to increase communication and interaction at recess for students with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 8(3), 334–344. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2013.12.014>

- Matson, J. L., Matson, M. L., & Rivet, T. T. (2007). Social-skills treatments for children with autism spectrum disorders: An overview. *Behavior Modification*, 31(5), 682-707. <https://doi.org/doi:10.1177/0145445507301650>
- McDougall, D. (1998). Research on self-management techniques used by students with disabilities in general education settings: A descriptive review. *Remedial and Special Education*, 19(5), 310-320. <https://doi.org/10.1177/074193259801900507>
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D. G., & Prisma Group. (2010). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *International Journal of Surgery*, 8(5), 336-341. <https://doi.org/10.1016/j.ijsu.2010.02.007>
- *Neisworth, J. T., & Wert, B. Y. (2002). Videotaped Self-Modeling as a Technique for Training Preschoolers with Autism in Social-Communicative Functioning.
- Newman, B., & Ten Eyck, P. (2005). Self-management of initiations by students diagnosed with autism. *The Analysis of Verbal Behavior*, 21(1), 117-122. <https://doi.org/10.1007/BF03393013>
- *Newman, B., Buffington, D. M., & Hemmes, N. S. (1996). Self-reinforcement used to increase the appropriate conversation of autistic teenagers. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 304-309.
- *Newman, B., Reinecke, D. R., & Meinberg, D. L. (2000). Self-management of varied responding in three students with autism. *Behavioral Interventions*, 15(2), 145-151. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-078X\(200004/06\)15:2<145::AID-BIN50>3.0.CO;2-3](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-078X(200004/06)15:2<145::AID-BIN50>3.0.CO;2-3)
- Newman, B., Tuntigian, L., Ryan, C. S., & Reinecke, D. R. (1997). Self-management of a DRO procedure by three students with autism. *Behavioral Interventions: Theory & Practice in Residential & Community-Based Clinical Programs*, 12(3), 149-156. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099078X\(199707\)12:3<149::AIDBRT173>3.0.CO;2-M](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099078X(199707)12:3<149::AIDBRT173>3.0.CO;2-M)
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., et al. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *The BMJ*, 372(71). <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., McGuinness, L. A., ... Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. Declaración PRISMA 2020: una guía actualizada para la publicación de revisiones sistemáticas. *Revista Espanola de Cardiologia (English ed.)*, 74(9), 790-799. <https://doi.org/10.1016/j.rec.2021.07.010>
- *Palmen, A., Didden, R., & Arts, M. (2008). Improving question asking in high-functioning adolescents with autism spectrum disorder: Effectiveness of small group training. *Autism*, 12(1), 83-98. <https://doi.org/10.1177/1362361307085265>
- *Park, M. N. (2012). *Targeting Social Communication Impairments in Children with Autism Spectrum Disorders through Self-Management*. University of California, Santa Barbara.
- *Parker, D., & Kamps, D. (2011). Effects of task analysis and self-monitoring for children with autism in multiple social settings. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 26(3), 131-142. <https://doi.org/10.1177/1088357610376945>
- Pierce, K. L., & Schreibman, L. (1994). Teaching daily living skills to children with autism in unsupervised settings through pictorial self-management. *Journal of applied behavior analysis*, 27(3), 471-481. <https://doi.org/10.1901/jaba.1994.27-471>

- Radley, K. C., Dart, E. H., Brennan, K. J., Helbig, K. A., Lehman, E. L., Silberman, M., & Mendanhall, K. (2020). Social skills teaching for individuals with autism spectrum disorder: A systematic review. *Advances in Neurodevelopmental Disorders*, 4, 215-226. <https://doi.org/10.1007/s41252-020-00170-x>
- Reinecke, D. R., Krokowski, A., & Newman, B. (2018). Self-management for building independence: Research and future directions. *International Journal of Educational Research*, 87, 119–126. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2016.08.006>
- *Reynolds, B. M., Gast, D. L., & Luscre, D. (2014). Self-management of social initiations by kindergarten students with disabilities in the general education classroom. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 16(3), 137-148. <https://doi.org/10.1177/1098300713483176>
- Romans, S. K., Wills, H. P., Huffman, J. M., & Garrison-Kane, L. (2020). The effect of web-based self-monitoring to increase on-task behavior and academic accuracy of high school students with autism. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 64(3), 249-260. <https://doi.org/10.1080/1045988X.2020.1732282>
- Scheibel, G., Zaeske, L. M., Malone, E. J., & Zimmerman, K. N. (2024). A meta-analysis of self-management interventions for students with ASD. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 110, 102294. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2023.102294>
- Stahmer, A. C., & Schreibman, L. (1992). Teaching children with autism appropriate play in unsupervised environments using a self-management treatment package. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 25(2), 447-459. <https://doi.org/10.1901/jaba.1992.25-447>
- Steinbrenner, J. R., Hume, K., Odom, S. L., Morin, K. L., Nowell, S. W., Tomaszewski, B., ... & Savage, M. N. (2020). Evidence-based practices for children, youth, and young adults with autism. *FPG child development institute*. <https://ncaep.fpg.unc.edu/sites/ncaep.fpg.unc.edu/files/imce/documents/EBP%20Report%202020.pdf>
- *Strain, P. S., Kohler, F. W., Storey, K., & Danko, C. D. (1994). Teaching preschoolers with autism to self-monitor their social interactions: An analysis of results in home and school settings. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 2(2), 78-88. <https://doi.org/10.1177/106342669400200202>
- Taber, T. A., Seltzer, A., Juane Heflin, L., & Alberto, P. A. (1999). Use of self-operated auditory prompts to decrease off-task behavior for a student with autism and moderate mental retardation. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 14(3), 159-166. <https://doi.org/10.1177/108835769901400305>
- Tekin-İftar, E. (2018). Özel eğitimde bilimsel-dayanaklı uygulamalar: tarihçe, tanım ve öneriler. *Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü*, 1-6.
- Tillett, S., & Newbold, E. (2006). Grey literature at The British Library: revealing a hidden resource. *Interlending & document supply*, 34(2), 70-73.
- Töret, G., Aykut, Ç., Babacan, A., & Özkubat, U. (2015). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda akademik başarı düzeyleri üzerinde kendini izleme stratejisinin etkisinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 16(02), 125-147. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000224
- Yıldız, A. (2022). Bir araştırma metodolojisi olarak sistematik literatür taramasına genel bakış. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 367-386. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227366>

Creative Commons licensing terms Authors will retain the copyright of their published articles agreeing that a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0) terms will be applied to their work. Under the terms of this license, no permission is required from the author(s) or publisher for members of the community to copy, distribute, transmit or adapt the article content, providing a proper, prominent and unambiguous attribution to the authors in a manner that makes clear that the materials are being reused under permission of a Creative Commons License. Views, opinions and conclusions expressed in this research article are views, opinions and conclusions of the author(s). Atlas Publication and Turkish Special Education Journal:International Research shall not be responsible or answerable for any loss, damage or liability caused in relation to/arising out of conflict of interests, copyright violations and inappropriate or inaccurate use of any kind content related or integrated on the research work. All the published works are meeting the Atlas Publishing requirements and can be freely accessed, shared, modified, distributed and used in educational, commercial and non- commercial purposes under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).